

Polecenia podsumowujące

1. Omów proces sowietyzacji państw Europy Środkowo-Wschodniej.
2. Wyjaśnij, na czym polegała różnica między czasami stalinowskimi a okresem zmian w ZSRS i państwach bloku sowieckiego po śmierci dyktatora.
3. Scharakteryzuj genezę, przebieg i skutki Praskiej Wiosny.

Początki przejmowania władzy przez komunistów w Europie Środkowo-Wschodniej

Podobny schemat

- tworzenie przez komunistów rządów koalicyjnych
- resorty siłowe (policja i wojsko) pod nadzorem komunistów
- zwycięstwa komunistów w wyborach parlamentarnych, m.in. w wyniku fałszerstw (z wyjątkiem Węgier)
- uwięzienie liderów konkurencyjnych partii

Kraje bloku sowieckiego: Polska, Rumunia, Czechosłowacja, Bułgaria, Węgry; do 1948 r. Jugosławia i do 1961 r. Albania; od 1949 r. Niemiecka Republika Demokratyczna.

Kominform i konflikt sowiecko-jugosłowiański

1947 – powstanie Kominformu, wykorzystywanego przez Stalina do sterowania partiami członkowskimi. Na czele Komunistycznej Partii Jugosławii Josip Broz-Tito dążący do uniezależnienia Jugosławii od ZSRS.

Tworzenie podstaw totalitaryzmu

Uniformizacja życia politycznego, gospodarczego i kulturalnego w krajach Europy Środkowo-Wschodniej.

Kolejne działania mające na celu podporządkowanie państw ZSRS

- wchłonięcie socjalistów i socjaldemokratów przez partie komunistyczne
- masowy terror
- kolektywizacja rolnictwa, nacjonalizacja przemysłu, ograniczenie własności prywatnej, centralne planowanie
- dominacja socrealizmu w kulturze i architekturze
- kult Stalina
- wzorce sowieckie w nauce i szkolnictwie
- propaganda komunistyczna

Śmierć Stalina i zmiany w ZSRS

1953 – śmierć Stalina początkiem zmian w ZSRS.

Nikita Chruszczow zwycięzcą w walce o władzę po Stalinie.

Początek destalinizacji – zwolnienie z łagrów większości więźniów, odejście od monopolu socrealizmu w kulturze, ograniczenie ideologizacji nauki.

1956 – XX Zjazd KPZR i tajny referat Chruszczowa, potępienie polityki Stalina.

Odchodzenie od stalinizmu w krajach bloku wschodniego.

Powstanie węgierskie (1956)

Zamieszki w Budapeszcie spowodowane niezadowoleniem społecznym z reżimu komunistycznego i wydarzeniami w Polsce.

Nieudana próba pacyfikacji miasta przez wojska sowieckie.

Objęcie władzy w kraju przez Imre Nagya. Zapowiedź wprowadzenia systemu wielopartyjnego, neutralności i wystąpienia Węgier z Układu Warszawskiego.

Powstanie rządu Jánoša Kádára podporządkowanego Sowietom.

Upadek powstania po interwencji wojsk sowieckich; skutki: prawie 3 tys. Węgrów zabitych, ponad 28 tys. skazanych w procesach politycznych, blisko 200 tys. na emigracji; początek reżimu Kádára.

Praska Wiosna (1968)

System stalinowski utrzymujący się w Czechosłowacji do początku lat 60.

„Socjalizm z ludzką twarzą” – plan reform Alexandra Dubčeka.

Praska Wiosna – masowe pokojowe ruchy społeczne Czechów i Słowaków przeciw systemowi komunistycznemu.

Zbrojna interwencja wojsk państw Układu Warszawskiego w Czechosłowacji i starcia z manifestującymi obywatelami Czechosłowacji.

Polecane publikacje

J. Pirjevec, *Tito*, przekł. J. Pomorska, J. Sławińska, Warszawa: Wyd. Akademickie Sedno, 2022.

G. Pongrátz, *Zaułek Corvina 1956*, przekł. A. Snopek i in., Warszawa: IPN, 2020.

Wokół Praskiej Wiosny. Polska i Czechosłowacja w 1968 roku, pod red. Ł. Kamińskiego, Warszawa: IPN, 2004.

